

УДК 37.017

М.О.Бабенко

Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, Україна

Актуалізація педагогічних методів А.С.Макаренка у навчально-виховному процесі вищої технічної школи

Обґрунтовано професійно-особистісну модель сучасного інженера. Доказано актуальність педагогічних методів А.С.Макаренка у навчально-виховному процесі вищої технічної школи.

Ключові слова: технологічна модернізація, педагогічна концепція, модернізація навчального процесу, професійне навчання, вища технічна школа.

Постановка проблеми.

Одним з ключових напрямків соціально-економічного поступу сучасної України є технологічна модернізація, інструментом якої є промислова політика, що включає в себе комплекс державних заходів з розвитку індустріальної бази країни. Серед складових, які покликана забезпечити промислова політика, необхідно відмітити технічний прогрес, політику освіти та підготовки кадрів, підтримку та нових технологій [1]. Успішна реалізація поставлених задач можлива при залучені висококваліфікованих інженерних кадрів сучасного рівня.

Необхідно відмітити, що безперечним фактом сьогодення є те, що у світі жорсткої конкуренції та швидких технологічних змін, окрім професійного розвитку, обов'язковим є розвиток соціокультурний. Саме професійне навчання на рівні світових стандартів і освіта на рівні загальнолюдських цінностей є важливою частиною вирішення головних проблем забезпечення темпів економічного зростання в умовах відкритого економічного суспільства. Тобто, професійна модель інженера сучасного рівня формується з урахуванням моральної складової, що потребує удосконалення освітніх технологій. З метою успішного розв'язання навчально-виховних задач вищої школи доцільно враховувати опит та досягнення видатних педагогів попередніх поколінь.

Особливої актуальності в контексті формування фахівця відповідно світовим вимогам набувають педагогічні дослідження А.С.Макаренка.

Аналіз досліджень і публікацій. Для сьогодення науково-теоретична спадщина А.С.Макаренка є безсумнівно актуальною. Доказом цьому можуть служити праці П.В.Горностаєва, В.І.Беляєва, В.И.Малініна, Ямаченко Н.Д., Петренко П.І., Козлова І.Ф., Гриценко Л.І., Новобранець С.В., Абашкіної Н.В., Бабенко Л.В., Савінової С.Ю., Моргун В.Ф. та інших сучасних педагогів [2-4]. Макаренковські ідеї є науковою педагогікою для нинішніх і майбутніх полінь не тільки на території пострадянського простору, але й далеко за кордоном: в Німеччині, Італії, Америці та інших країнах. На межі 80-их - 90-их років ХХ ст. у пресі з'явилися статті, автори яких негативно критикували творчість А.С.Макаренка, що було наслідком політично-ідеологічних змін у суспільстві.

Різноманіття педагогічних пошуків Антона Семеновича являє собою багатий науковий матеріал, результатом чого є безліч науково-педагогічних напрямків. Більшість з них присвячена дитячому та підлітковому вихованню. А оскільки виховання – процес довготривалий, неперервний, то він продовжується після закінчення загальноосвітньої школи. Існує небагато праць, присвячених використанню педагогічного опиту А.С.Макаренка в умовах вищої школи. Отже питання актуальності методики великого педагога стосовно виховання майбутніх інженерів залишається відкритим.

Метою даної статті є обґрунтування актуальності застосування педагогічних методів А.С.Макаренка у навчально-виховному процесі вищої технічної школи. Реалізація поставленою цілі вимагає визначення основних складових професійної моделі сучасного інженера та висвітлення основних педагогічних постулатів А.С.Макаренка в концепції сучасності навчально-виховних процесів в умовах вищої технічної школи.

Виклад основного матеріалу. Згідно визначенню [5] інженер – це спеціаліст з вищою технічною освітою, який використовує науково-технічні знання для вирішення технічних проблем, управління процесом створення технічних систем, проектування, організації виробництва, впровадження в

нього науково-технічних інновацій. Виділяють наступні основні категорії інженерів: виробничник, дослідник та системотехнік, - що свідчить про необхідність всебічності професійно-особистісного розвитку. Отже, в один ряд зі спеціальною компетенцією можна поставити соціокультурну компетенцію, яка однозначно є орієнтованою на розвиток особистості майбутнього фахівця. Саме професійне навчання на рівні світових стандартів і освіта на рівні загальнолюдських цінностей є важливою частиною вирішення головних проблем забезпечення темпів зростання в умовах відкритого економічного суспільства.

З урахуванням вищезазначеного професійна модель сучасного інженера складатиметься з двох блоків: професійного та ціннісно-орієнтаційного. До основних компонентів професійного блоку відносяться когнітивний та креативний компоненти. Когнітивний компонент (аналітичні уміння) – це уміння проводити системний аналіз інформації; систематизувати інформацію, проектувати результат. Креативний компонент (діагностичні вміння) – вміння здійснювати інноваційні та комбінаційні процеси, пов'язані з вмінням прогнозування; визначати стратегічні, тактичні та оперативні цілі; обирати нові методи роботи; приймати управлінські рішення; діагностувати можливі варіанти рішень. Ціннісно-орієнтаційний блок включає три компоненти. Емоційно-вольовий компонент характеризує впевненість у власних діях у відповідності з оцінкою подій; проявлення цілеспрямованості, наполегливості, активності. Морально-етичний – це проява почуття патріотизму, дотримання дисципліни, духовність. Рефлексивний компонент представляє корекційні вміння: самоаналіз, самокорекція, самооцінка. Особливої уваги заслуговує комунікативний компонент, який можна віднести одночасно до двох блоків професійної моделі, оскільки він поєднує вміння одночасно орієнтуватись у соціальному і професіональному просторі [6].

Складена модель професійно важливих та особистісних якостей фахівця доказує необхідність формування у майбутніх інженерів світоглядний характер, аксіологічний сенс, реальну соціальну та виробничу професійну діяльність у

відповідності з вимогами сучасності, використовуючи освітнє середовище вищого закладу у якості фактора, умови та засобу. При чому якщо рівень професійних якостей є результатом успішно виконаного навчального плану, то відповідність особистісних якостей вимогам сучасності є результатом процесу морального виховання. Неможливо обмежити часом та методиками процес формування у студентів загальнолюдських цінностей, він є безперервним та творчим. Виховання студентів може здійснюватись під час аудиторних занять, консультації, на організованих виховних заходах, успішність його залежить від майстерності педагогів. У зв'язку з цим обов'язковим є звертання до педагогічних праць великих педагогів минулого, серед яких особливої актуальності набуває виховний опит А.С.Макаренка.

Особливістю концепції Макаренка є підхід до професійного навчання і виховання, що ґрунтується на соціально-економічній, господарській та управлінській діяльності, що актуалізує науково-педагогічну спадщину великого педагога в умовах виховання вищої технічної школи сьогодення. Щодо професійного навчання, яке ґрунтується на принципах концепції трудового виховання Макаренка, то тут є елементи, які й нині не втратили свого значення. Передусім – це інтелектуальна насиченість трудового і професійного навчання. Результати виховання, що ґрунтувалися на концепції Макаренка, ставали компонентом професійної підготовленості, а професійна підготовленість, здобута в його закладах – показником вихованості.

Значна увага у педагогічних працях Антона Семеновича приділяється формуванню особистісних якостей майбутніх фахівців. Ідея виховання дисциплінованості пронизує всі літературні твори Макаренка, який розглядав дисципліну як категорію моральну та політичну. «Наша дисципліна – це поєднання повної свідомості, ясності, повного розуміння, загального для всіх розуміння – як необхідно поступати, з ясною, цілком точною зовнішньою формою, яка не допускає суперечок, розбіжностей, заперечень, балаканини. Ця гармонія двох ідей в дисципліні – сама складна річ... Справжня дисципліна не

може бути умовою роботи, вона може бути тільки результатом всієї роботи та всіх методів» [7, с.203].

Особливої уваги заслуговує поняття «дисципліна точності». «Дисципліна точності – це особливий вид стереотипу у праці, діях, у характері мислення та психічних функцій. Вона проявляється в економічному використанні часу, у вмінні довести розпочату справу до кінця, у моральній поведінці особистості або цілого колективу» [8, с.143]. А.С.Макаренко вважав, що в процесі виховання точності необхідно починати з вихователів. Виходячи з сутності його промов, сформулюємо передумови виховання точності:

- 1) осмислення значення точності, розуміння її важливості та необхідності;
- 2) емоційно-естетичне відношення до опиту точності в особистому та суспільному житті та як його результат – нестерпиме відношення до явищ неточності;
- 3) висока вимогливість з боку викладачів у поєднанні з особистим прикладом поведінки.

З поглядом у майбутнє він писав: «...точність, здатність приходити вчасно, виражатись визначено, вимагати ясно та ясно відповідати, - буде обов'язково перевірятись з етичної точки зору, а не тільки з точки зору ділової...» [8, с. 144].

Однією з провідних ідей становлення «правильної» особистості є самовиховання, аргументацією чому є вислів про лінощі, які «подолати можна самонавіянням, самовихованням. Для цього є єдиний, найвірніший спосіб – це примусити себе робити те діло, яке необхідно робити. Іншого способу немає» [7, с. 204].

Взаємовідносини між особистістю та колективом є центральною проблемою у спадщині А.С.Макаренка. Основний принцип керівника: «якомога більше вимоги до людини, але разом з тим і якомога більше уваги до нього. Неможна вимагати більшого від людини, яку ми не поважаємо. Коли ми от людини багато вимагаємо, то у цьому самому полягає наша повага, саме тому

ми вимагаємо, саме тому, що ця вимога виконується ми і поважаємо людину» [8, с.315].

Положення Макаренка про виховання самостійності передбачає проведення великої самостійної роботи, що, у свою чергу, змінює відносини між вихованцем і вихователем, ставить вихованця у позицію “активного керівника”, “експерта” виховного процесу, а вихователя – у позицію помічника, консультанта. Саме ці зміни ролей краще реалізуються в умовах сучасного виробництва.

Необхідно також підкреслити ідейно-патріотичний напрямок діяльності А.С.Макаренка, який на своєму педагогічному посту самовіддано, талановито служив державі, батьківщині, народу. Про що красномовно свідчать його практичні справи у виховних закладах, наукова та літературна творчість. Що є особливо актуальним для сьогодення, оскільки виховний процес у ВНЗ повинен ґрунтуватися на національних ідеях, ідеях побудови державності, патріотизмі, вірності своєму народові тощо. При чому почуття патріотизму повинне розглядатись також у контексті відношення до своєї професійної справи як "до вищого ступеня виконання обов'язку, вищої форми діяльності».

Висновки. Враховуючи фахове визначення професії інженера, пріоритетні напрямки сучасної державної промислової політики було складено професійну модель сучасного інженера, яка єднає в собі професійні та загальнолюдські цінності. Формування сучасного фахівця принципово нового рівня потребує реалізації освітніх процесів у вищій школі шляхом синтезу навчальної та виховної складових, адже особистість випускника вищого навчального закладу має бути сформованою, перш за все, морально, її духовний потенціал, крім професійного, повинен відповідати рівню вирішення найскладніших завдань згідно із законами розвитку природи та суспільства.

При вдосконаленні освітніх технологій необхідно орієнтуватись на сучасну модель фахівця світового рівня, яка повинна являти собою синтез професійних та загальнолюдських якостей з урахуванням технологічних та соціальних перетворень процесів цивілізації. У зв'язку з цим набувають

актуальності науково-педагогічні праці А.С.Макаренка, які не лише не втратили свого значення, а й набирають більшої ваги в умовах сьогодення.

У подальшому планується проведення педагогічного експерименту з метою аналізу ефективності реалізації виховного процесу в умовах конкретного вищого навчального закладу з використанням методів А.С.Макаренка.

Список використаних джерел

1. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В.М.Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
2. Беляев В.И. Педагогика А.С.Макаренко: традиции и новаторство. – М.: Издательство МНЭПУ, 2000. – 224 с.
3. Горностаев П.В. Теоретико-методологические обоснования гуманистической педагогики А.С.Макаренко // Гуманистическая парадигма образования и воспитания... - М.: ИТИП РАО, 1998. –С. 155-157.
4. Моргун В.Ф. Школа-хозяйство А.С.Макаренко: ступень или вершина образования // Психологія особистості в педагогіці А.С.Макаренка. – Полтава, 2002. – С.69-75.
5. С.М.Гончаров. Основи педагогічної праці. – Рівне: РДТУ, 2001. – 256с.
6. Белоновская И.Д. Инженерная компетентность специалиста: теория и практика формирования. – Москва: ЗАО «Дом педагогики», 2005. – 241 с.
7. Макаренко А.С. Избранные произведения: В 3-х т. – К.: Рад. школа, 1983 – 1984. – Т.3. Общие проблемы педагогики. 1984. – 576 с.
8. Макаренко А.С. Сочинения: В 7-ми т. - М.: Педагогика, 1957 – 1958. - Т.5. 1558. – с.434.

М.О.Бабенко

Красноармейский индустриальный институт ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет», г. Красноармейск, Украина

Актуализация педагогических методов А.С.Макаренко в учебно-воспитательном процессе высшей технической школы

Обоснована профессионально-личностная модель современного инженера. Доказана актуальность педагогических методов А.С.Макаренко в учебно-воспитательном процессе высшей технической школы.

Ключевые слова: технологическая модернизация, педагогическая концепция, модернизация учебного процесса, профессиональное обучение, высшая техническая школа.

M.Babenko

Krasnoarmeyskiy industrial institute, Donetsk National Technical University,
Krasnoarmeysk, Ukraine

Actualization of Makarenko teaching methods in the high technical school's educational process.

The article considers foundation of professional and personal model of a modern engineer. Proved the relevance of Makarenko's teaching methods in the educational process of higher technical education.

Keywords: technological modernization, educational concept, modernization of the educational process, professional training, higher technical education.